

Lagutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om främjande av anlita-
ndet av fjärranslutningar vid rättegång i allmänna domstolar

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om främjande av anlita-

ndet av fjärranslutningar vid rättegång i allmänna domstolar (RP 63/2024 rd): Ärendet har remitterats till lagutskottet för betänkande och till grundlagsutskottet för utlåtande.

Utlåtande

Utlåtande har lämnats av

- grundlagsutskottet GrUU 35/2024 rd

Sakkunniga

Utskottet har hört

- specialsakkunnig Johannes Koskeniemi, justitieministeriet
- referendarieråd Jarmo Hirvonen, riksdagens justitieombudsmans kansli
- specialsakkunnig Nina Immonen, Domstolsverket
- justitieråd Mika Huovila, högsta domstolen
- president Jyrki Kiviniemi, Rovaniemi hovrätt
- tingsdomare Timo Saranpää, Österbottens tingsrätt
- överdomare Jussi Karttunen, marknadsdomstolen
- statsåklagare Pia Mäenpää, Åklagarmyndigheten
- jurist Mia Sandberg, Brottspåföljdsmyndigheten
- kriminalöverkommissarie Kimmo Hyvärinen, polisinrättningen i Östra Nyland
- ledande konsult Antti Laatikainen, WithSecure Oyj
- advokat Kristiina Liljedahl, Finlands Advokatförbund
- arbetslivsprofessor Markku Fredman
- professor Olli Mäenpää
- professor Mikko Vuorenperä.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- inrikesministeriet
- Helsingfors tingsrätt
- arbetsdomstolen

Betänkande LaUB 7/2024 rd

- Södra Finlands rättshjäps- och intressebevakningsdistrikt
- Polisstyrelsen
- Finlands domareförbund rf.

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår ändringar i rättegångsbalken, lagen om rättegång i brottmål, tvångsmedelslagen, lagen om verkställighet av böter, lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar, lagen om säkerhetskontroller vid domstolar och lagen om genomförande av direktivet om en europeisk utredningsorder på det straffrättsliga området. Genom de ändringar som föreslås utökas möjligheterna att anlita fjärranslutningar i allmänna domstolar, marknadsdomstolen och arbetsdomstolen i syfte att göra rättegångarna smidigare.

Genom de föreslagna lagarna blir det möjligt för domare att delta i rättegångar via fjärranslutning. Vidare föreskrivs det om möjligheten att hålla den muntliga förhandlingen i sin helhet via fjärranslutning. Domstolen får möjlighet att besluta att en parts rätt att närvara vid muntlig förhandling ska tillgodoses med anlitande av fjärranslutning.

Villkoren för anlitande av fjärranslutningar vid upptagning av muntlig bevisning lindras.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft några månader efter det att de har antagits och blivit stadfästa.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmänt

Syftet med propositionen är att öka möjligheterna att använda distansförbindelser i allmänna domstolar, marknadsdomstolen och arbetsdomstolen. Målet är att göra rättegångarna mer flexibla. Samtidigt är syftet att förbättra tillgången till rättslig prövning och minska fördröjningen av rättegångar (se RP, s. 15).

Propositionen innehåller en rad ändringar som kan delas in i sex grupper. För det första föreslås det bestämmelser om domstolsledamöternas deltagande i muntlig förhandling genom videoförbindelse (2 kap. 15 § i lagförslag 1). För det andra föreslås det bestämmelser om rättegång via fjärranslutning (2 kap. 16 § i lagförslag 1). För det tredje underlättas en parts deltagande genom fjärranslutning genom att de nuvarande tilläggsvillkoren för användning av videoförbindelse för att ta emot muntlig bevisning upphävs. Samtidigt utvidgas (17 kap. 52 § i lagförslag 1) användningsområdet för hörande utan att de som deltar kan se varandra (för närvarande s.k. hörande per telefon). För det fjärde gör propositionen det möjligt för en part att delta i erkännanderättegång genom fjärranslutning (8 kap. 13 § 4 mom. i lagförslag 2). För det femte föreskrivs det om möjlighet att ålägga en part att delta via fjärranslutning (12 kap. 8 § 5 mom. i lagförslag 1 och 8 kap. 13 § 5 mom. i lagförslag 2). Slutligen utvidgas användningsområdet för påföljder vid frånvaro och tvångsmedel vid deltagande via fjärranslutning (12 kap. 8 § 4 mom. och 17 kap. 41 § 4 mom. i

Betänkande LaUB 7/2024 rd

lagförslag 1 och 8 kap. 13 § 4 mom. i lagförslag 2 samt 5 kap. 15 d § som upphävs i lagförslag 1 och 7 kap. 14 a § som upphävs i lagförslag 2).

Grundlagsutskottet ansåg i sitt utlåtande GrUU 35/2024 rd att lagförslagen kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning, men lagförslag 1 bara om utskottets konstitutionella anmärkningar till dess 2 kap. 15 § 2 mom. och 12 kap. 8 § 5 mom. beaktas på behörigt sätt och lagförslag 2 bara om utskottets konstitutionella anmärkning till dess 8 kap. 13 § 5 mom. beaktas på behörigt sätt.

Grundlagsutskottets anmärkningar gäller den föreslagna tröskeln för domares deltagande via fjärranslutning och förutsättningarna för en parts obligatoriska deltagande via fjärranslutning. Lagutskottet föreslår nedan att lagförslagen ändras utifrån grundlagsutskottets utlåtande.

Lagutskottet anser att propositionens mål att göra rättegångarna smidigare är motiverat och välkommet. Fjärranslutning används i och för sig redan nu i domstolarna. Den föreslagna regleringen om fjärranslutning är i princip möjliggörande. Utskottet betonar därför att det är väsentligt och viktigt att domstolen tillämpar möjligheterna med beaktande av särdragen i varje enskilt fall och skyddet av parternas rättigheter samt med beaktande av bland annat Europadomstolens rättspraxis. Utskottet anser det motiverat att propositionen är teknikneutral och tillåter att den tekniska utvecklingen beaktas. Sammantaget anser utskottet att propositionen behövs och fyller sitt syfte. Utskottet tillstyrker lagförslagen, men med följande anmärkningar och ändringsförslag.

Ledamöters deltagande i rättegången via fjärranslutning

Enligt propositionen kan domstolens ordförande tillåta att en annan ledamot som ingår i sammansättningen deltar i den muntliga förhandlingen med anlitande av en teknisk metod för dataöverföring där de som deltar i förhandlingen har sådan kontakt att de kan tala med och se varandra (*fjärranslutning*), om det finns anledning till detta och om ordföranden anser att detta är lämpligt (2 kap. 15 § 2 mom. i lagförslag 1). Paragrafen gäller inte rättens ordförande, om vilken det föreskrivs särskilt i 2 kap. 16 § i lagförslag 1. Skillnaden mellan att en ledamot eller ordföranden deltar via fjärranslutning är avgörande, eftersom ordförandens deltagande via fjärranslutning innebär att alla parter och hela domarsammansättningen deltar via fjärranslutning. En enskild ledamots deltagande via fjärranslutning påverkar däremot inte hur parterna kan delta i rättegången.

Enligt propositionen är tröskeln för en ledamots deltagande via fjärranslutning i enlighet med det som sägs ovan "om det finns anledning till detta". Dessutom krävs det att förfarandet är lämpligt.

Grundlagsutskottet ansåg i sitt utlåtande (GrUU 35/2024 rd, s. 3—4) att den föreslagna tröskeln för domares deltagande på distans är extensiv och låg med tanke på de rättigheter som tryggas i 21 § i grundlagen och även med tanke på rättegångens omedelbarhet, som är av betydelse för dessa rättigheter. Av de orsaker som anges ovan är det enligt grundlagsutskottet nödvändigt att höja tröskeln för tillämpning av 2 kap. 15 § 2 mom. i lagförslag 1. Det är ett villkor för att lagförslag 1 ska kunna behandlas i vanlig lagstiftningsordning. Enligt grundlagsutskottets uppfattning är det möjligt att höja tröskeln för tillämpning av bestämmelsen exempelvis genom att tillåta deltagande via fjärranslutning om det finns grundad anledning till det och genom att ytterligare precisera detta med ett krav på att ärendets art och betydelse för parterna ska beaktas vid prövningen.

Betänkande LaUB 7/2024 rd

Lagutskottet anser att grundlagsutskottets anmärkning är motiverad också i ljuset av responsen från de sakkunniga. Lagutskottet föreslår på det sätt som anges närmare i detaljmotiven att 2 kap. 15 § 2 mom. i lagförslag 1 ses över i enlighet med grundlagsutskottets utlåtande.

Enligt propositionen ska bestämmelsen om en ledamots deltagande via fjärranslutning (2 kap. 15 § i lagförslag 1) tillämpas på alla domstolsledamöter. Sakkunniga har framfört att det är motiverat att utesluta nämndemän från bestämmelsens tillämpningsområde.

Efter att ha bedömt de utredningar som kommit in anser lagutskottet att det inte är motiverat att ändra propositionen till denna del och utesluta nämndemän från regleringen. Utskottet noterar att det enligt propositionsmotiven (RP, s. 32—33) kommer att vara väldigt exceptionellt att nämndemän deltar via fjärranslutning och att det är förenat med praktiska svårigheter. Svårigheterna utgör dock inte ett tillräckligt skäl för att avvika från bestämmelsens allmänna tillämpningsområde. Med beaktande av den flexibla regleringsmodellen är det inte motiverat att på författningsnivå fastställa en annan tröskel för deltagande via fjärranslutning för nämndemän, utan frågan beaktas på ett naturligare sätt vid lämplighetsprövningen. Det är främst praktiska skäl som talar mot nämndemäns deltagande via fjärranslutning, och enbart på grund av sådana skäl är det inte motiverat att föreskriva om en annan tillämpningströskel. Vid bedömningen av kravet på grundad anledning kan man för nämndemännens del också beakta 2 kap. 12 § i rättegångsbalken, enligt vilken tingsrätten är domför med minst en nämndeman. Att den andra nämndemannen uteblir innan sammanträdet börjar hindrar således inte att ärendet behandlas, till skillnad från om en lagfaren ledamot uteblir.

Vid utskottets sakkunnigutfrågning aktualiserades också frågan om en plats där ledamöterna deltar via fjärranslutning. Lagutskottet anser att den lösning som valts i propositionen (RP, s. 34), dvs. att det i lag inte anges på hurdana platser ledamöter får delta i en förhandling, är motiverad. Frågan är av samma slag som frågan hur en domare ska vara klädd under sammanträdet, och som sådan bör platsen för deltagandet lämnas till eventuella anvisningar på lägre nivå än lag eller i brist på sådana till domarens eget omdöme. I propositionsmotiven (RP, s. 35) ges anvisningar om hur bestämmelsen ska tillämpas. Lagutskottet anser att Domstolsverket vid behov kan ge anvisningar i frågan.

Lagutskottet noterar också att propositionen inte innehåller några särskilda bestämmelser om en ledamots eller föredragandes deltagande i en föredragning via fjärranslutning. Utskottet anser det motiverat att det senare görs en bedömning av om frågan bör regleras genom lag.

Rättegång via fjärranslutning

I 16 § i lagförslag 1 finns det bestämmelser om rättegång via fjärranslutning. Enligt paragrafen kan den muntliga förberedelsen i ett brottmål eller tvistemål ordnas som rättegång via fjärranslutning, om domstolen anser att detta är lämpligt (1 mom.). Vid huvudförhandling och annan muntlig förhandling i brottmål, tvistemål och ansökningsärenden förutsätter rättegång via fjärranslutning däremot inte bara att det anses lämpligt utan också att det finns grundad anledning till det med beaktande av målets eller ärendets art och dess betydelse för en part. Paragrafen innehåller också bestämmelser om möjligheten att hålla den muntliga förberedelsen via talförbindelse som en rättegång via fjärranslutning (3 mom.).

Betänkande LaUB 7/2024 rd

I ljuset av de uppgifter som fåtts anser lagutskottet att den föreslagna paragrafen är motiverad. Paragrafen och tillämpningssituationerna beskrivs ingående i propositionsmotiven (RP, s. 35—37). Lagutskottet konstaterar dessutom att bestämmelsen också lämpar sig när någon del av huvudförhandlingen, till exempel parternas slutanföranden, hålls vid en rättegång via fjärranslutning efter det att bevisningen under tidigare sammanträdesdagar har tagits emot i rättssalen. Rättegång via fjärranslutning kan alltså hållas som en del av en längre rättegång.

Offentlighet vid rättegång via fjärranslutning

Propositionen innehåller en bestämmelse enligt vilken domstolen är skyldig att säkerställa att en rättegång via fjärranslutning är offentlig så att allmänheten kan följa den offentliga muntliga förhandlingen genom att höra och se dem som deltar (2 kap. 17 § i lagförslag 1). I propositionsmotiven redogörs det för hur den föreslagna regleringen avses bli tillämpad (RP, s. 38). Utskottet anser att bestämmelsen är viktig och motiverad.

Propositionen är teknikneutral, men i motiveringen har man antagit att offentligheten i praktiken ska genomföras med hjälp av en separat sidosal. Vidare anses det i motiveringen möjligt att offentligheten i något ärende realiserar genom att dela en länk för deltagande via fjärranslutning med allmänheten, om inte informationssäkerheten förutsätter något annat och om det lämpar sig för parterna och personer som ska höras (s. 38). Frågan om hur offentligheten ska tryggas får enligt förslaget avgöras av lagtillämparen.

Med nuvarande teknik är det i praktiken möjligt att förhindra olovlig inspelning endast genom att använda en sidosal, påpekar utskottet. Förslaget är teknikneutralt och gör det möjligt att beakta den tekniska utvecklingen. Det är också klart att det sätt på vilket fjärranslutning används kan variera avsevärt. Det finns situationer där risken för att förhandlingen tas upp inte kan anses vara särskilt hög antingen på grund av att sannolikheten för upptagning är liten eller på grund av att de skadliga följderna av en upptagning är små. Så är fallet exempelvis vid sedvanlig förberedelse av tvistemål där parterna inte är närvarande. Upptagning av en sådan behandling lär vara mycket osannolik och den skada som kan orsakas är begränsad. Med tanke på sådana situationer är det enligt utskottet motiverat att det i propositionen inte föreslås några bestämmelser om att offentligheten skulle tillgodoses endast genom utnyttjande av en sidosal. Utskottet betonar att det är helt klart att det inte är lämpligt att dela länkar i ärenden som på något sätt är särskilt känsliga med tanke på den personliga integriteten eller där det finns skäl att misstänka att en rättegång tas upp.

Den föreslagna regleringen är flexibel och teknikneutral och gör det möjligt att beakta olika situationer. Utskottet anser att det väsentliga i fortsättningen är att förfarandena och anvisningarna är ändamålsenliga. Även i nuläget är de normer som styr offentligheten mycket allmänna. Det är inte alltid problemfritt att jämka samman rättegångens offentlighet och integritetsskydd. Även om dataskydds- och sekretessbestämmelserna bör kunna anses tillräckliga, är det viktigt att domstolarna får stöd för att genomföra offentligheten vid rättegång via fjärranslutning. Det kan exempelvis ske genom anvisningar av Domstolsverket. Också kraven på dataskydd och datasäkerhet bör beaktas på behörigt sätt vid användningen av fjärranslutning. Utskottet anser också att det är viktigt att man på det sätt som anges nedan bevakar hur reformen för att främja användningen av fjärranslutningar utfaller och vilka konsekvenser den har och att man vid uppföljningen också be-

Betänkande LaUB 7/2024 rd

aktar hur bestämmelserna om genomförande av offentlighet vid rättegång via fjärranslutning fungerar.

När det gäller rättegång via fjärranslutning och hur den kan följas har sakkunniga också lyft fram frågan om identitetskontroll av publiken. Utskottet pekar på att allmänhetens rätt att vara närvarande och följa rättegången i regel innebär att den som är närvarande vid en rättegång inte behöver uppge sin identitet eller motivera sin närvaro för domstolen (RP 13/2006 rd, s. 53).

En sammanjämkning av rättegångens offentlighet och integritetsskyddet kräver nödvändigtvis ett nytt tänkande, i det fall att det införs nya metoder för att trygga offentligheten. Lagutskottet anser med tanke på sitt eget ansvarsområde att ett lämpligt förfarande kan vara exempelvis att domstolen meddelar en e-postadress dit de som vill följa en rättegång som hålls via fjärranslutning ska anmäla sig för att få information om hur rättegången kan följas. Detta bör enligt utskottets uppfattning inte betraktas som förbjuden identitetsutredning, utan som ett tillåtet arrangemang vars syfte är att trygga offentligheten.

Utskottet konstaterar för tydlighetens skull att lagförslaget inte ålägger polisen skyldighet att ge handräckning för övervakning av en rättegång via fjärranslutning (se 9 kap. 1 § 1 mom. i polislagen (872/2011)).

Parters deltagande via fjärranslutning

Med stöd av de nuvarande bestämmelserna kan parterna också i nuläget delta via fjärranslutning både i rättegångar i brottmål och i rättegångar i tvistemål. Enligt propositionen finns det inga större ändringsbehov i fråga om när en part kan delta via fjärranslutning (RP, s. 12). I propositionen föreslås emellertid bestämmelser som gör det möjligt för en part att delta via fjärranslutning i en erkännanderättegång (8 kap. 13 § 4 mom. i lagförslag 2). Dessutom gör propositionen på det sätt som återges nedan det möjligt för en part att åläggas att delta via fjärranslutning (12 kap. 8 § 5 mom. i lagförslag 1 och 8 kap. 13 § 5 mom. i lagförslag 2).

Erfarenheterna av parters deltagande via fjärranslutning har enligt propositionen i huvudsak varit positiva. Man har upplevt att det gör rättegångarna mer flexibla. Videokonferenser har i praktiken varit effektiva till exempel när huvudförhandlingen förbereds. Utskottet fäster särskild uppmärksamhet vid det som nämns i motiveringen, nämligen att användningen av fjärranslutning minskar tidsspillan för parternas och ombudens resor och sänker rättegångskostnaderna. Utskottet anser att detta är en stor fördel med att använda fjärranslutning. Det är dock viktigt att domstolen i sista hand avgör om fjärranslutning ska användas, eftersom det är domstolens skyldighet att säkerställa att rättegången är rättvis.

Med tanke på ett effektivt utnyttjande av fjärranslutningar är det motiverat att metoden är så smidig som möjligt för ombuden, så att exempelvis förberedelsesammanträden i tvistemål kan hållas som rättegångar via fjärranslutning. Lagen är emellertid teknikneutral. Det är klart att domstolarna i nuläget inte kan anlita sådana kommersiella tjänster vars informationssäkerhet inte kan säkerställas. Det system som används för fjärranslutning är emellertid inte en fråga som ska avgöras i den nu aktuella lagstiftningen, utan det ankommer på Domstolsverket att avgöra frågan.

Betänkande LaUB 7/2024 rd

Obligatoriskt deltagande via fjärranslutning för parter

I 12 kap. 8 § 5 mom. i lagförslag 1 och 8 kap. 13 § 5 mom. i lagförslag 2 föreslås det bestämmelser om att domstolen kan ålägga en part att delta genom fjärranslutning mot partens vilja, om det finns särskilda skäl till det med beaktande av målets art och dess betydelse för parten. Enligt propositionen (s. 17) förblir huvudregeln dock att en part som så önskar ska få delta i rättegången i rättssalen.

Grundlagsutskottet har i sitt utlåtande om propositionen (GrUU 35/2024 rd, s. 4) bedömt de ovan nämnda paragraffförslagen och hänvisat till motiveringen till paragraferna. Som det framgår av grundlagsutskottets utlåtande anser utskottet att propositionsmotiven i sig är adekvata. Enligt grundlagsutskottet är den föreslagna regleringen ändå för extensiv med tanke på de rättigheter som tryggas i 21 § i grundlagen och med tanke på rättegångens omedelbarhet, som är av betydelse för dessa rättigheter. Utskottet anser att den föreslagna bestämmelsen inte tillräckligt entydigt och starkt uttrycker principen att en part har rätt att vara fysiskt närvarande och att det är exceptionellt att en part tvingas delta via fjärranslutning. Enligt grundlagsutskottet måste 12 kap. 8 § 5 mom. i lagförslag 1 och 8 kap. 13 § 5 mom. i lagförslag 2 ändras så att förutsättningarna för att bestämma om obligatoriskt deltagande via fjärranslutning blir mer exakta och bättre motsvarar motiveringen. Det är ett villkor för att lagförslag 1 och 2 ska kunna behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Lagutskottet anser att grundlagsutskottets anmärkningar är viktiga. Lagutskottet föreslår på det sätt som anges närmare nedan i detaljmotiveringen att 12 kap. 8 § 5 mom. i lagförslag 1 och 8 kap. 13 § 5 mom. i lagförslag 2 ses över så att det av bestämmelserna framgår att obligatoriskt deltagande via fjärranslutning är exceptionellt. Dessutom föreslår utskottet att de omständigheter som ska beaktas vid bedömningen preciseras.

Upptagning av bevisning via fjärranslutning

I propositionen föreslås det att villkoren för anlitan av fjärranslutningar vid upptagning av muntlig bevisning lindras och att 17 kap. 52 § i rättegångsbalken (lagförslag 1) ändras för att genomföra detta. Paragrafen gäller upptagning av bevisning både via video och per telefon, dvs. utan att de som deltar i sammanträdet kan se varandra. Bestämmelser om bevisupptagning genom videokonferens finns i 1 mom. Enligt propositionen upphävs de nuvarande särskilda villkoren för att ta emot bevisning genom videoöverföring i den gällande 52 §. Det enda villkoret är att domstolen anser att förfarandet är lämpligt.

I ljuset av inkommen utredning anser lagutskottet att regleringen i 17 kap. 52 § i lagförslag 1 om bevisupptagning utan att de som deltar kan se varandra är ändamålsenliga. Hur bestämmelsen avses bli tillämpad beskrivs ingående i propositionsmotiven (RP, s. 41—43).

Det är exempelvis bland annat med tanke på resurser och tidsanvändning ofta ändamålsenligt och motiverat att höra polismän som vittnar genom videokonferens. Det står dock klart att ärendets art och alla andra relevanta omständigheter måste beaktas och att det är domstolens uppgift att avgöra frågan.

Betänkande LaUB 7/2024 rd

Om frågor som gäller platsen för parter och vittnens deltagande via fjärranslutning

Utfrågade sakkunniga har lyft fram frågan om var det är mest motiverat att en part eller ett vittne deltar via fjärranslutning.

Lagutskottet påpekar för tydlighetens skull att propositionen lagtekniskt sett inte på något sätt ändrar var en part befinner sig när han eller hon deltar via fjärranslutning eller hörs genom videoförbindelse. Också enligt gällande bestämmelser kan båda förfarandena tillämpas så att parten antingen är närvarande vid en annan domstol eller myndighet eller deltar via sin egen terminalutrustning. De praktiska begränsningarna beror främst på tekniken och inte på lagstiftningen. Oftast sker deltagande via fjärranslutning och hörande med anlitande av statens videokonferensutrustning, som endast är tillgänglig hos myndigheterna. På denna punkt innebär propositionen ingen förändring.

I rättegångar används fjärranslutning för mycket varierande praktiska ändamål, och därför kan det inte ges någon enskild rättsnorm som lämpar sig för alla situationer. Det finns i allmänhet ingen principiell anledning att förbjuda att en parts ombud i ett tvistemål deltar till exempel i förberedelsesammanträdet genom fjärranslutning från sitt eget kontor. Samtidigt finns det starka skäl att förutsätta att ett viktigt vittne som hörs via videolänk i ett allvarligt brottmål infinner sig för att avge sin berättelse till myndigheten.

Med tanke på rättegångskostnaderna är det viktigt att biträdet kan delta på sitt eget kontor, om fjärranslutning tillåts. Utskottet anser det vara viktigt att systemen i framtiden utvecklas i den riktningen. Men det är också viktigt att platsen för hörande av en part eller ett vittne avgörs av domstolen i det enskilda fallet. Hörande och deltagande hos en myndighet är enligt det som sägs på sidan 43 i propositionen förenat med fördelar, särskilt i fråga om andra än juridiska biträden. Med beaktande av att regleringen tillämpas både på en part och på ett vittne är det motiverat att anse att hörande som genomförs hos en myndighet är huvudregel. Lagutskottet anser dock att det är motiverat att Domstolsverket utarbetar relevanta anvisningar för lagtillämpare.

Lagutskottet påpekar för tydlighetens skull att det aktuella lagförslaget inte förpliktar exempelvis polisen att ordna fjärranslutning för dem som hörs. Å andra sidan har polisen redan i nuläget rätt att gripa en person som domstolen har bestämt att ska hämtas till domstolen (2 kap. 3 § 1 mom. i polislagen). I vissa lägen kan det med tanke på polisens resurser vara mer ändamålsenligt att det för en person som gripits ordnas fjärranslutning på en polisstation än att personen hämtas till domstolen. Det finns dock ingen skyldighet att göra detta. Inte heller någon annan myndighet är skyldig att se till att personen kan delta i rättegången eller höras via fjärranslutning, men det kan till exempel vara förenligt med rättshjälpsbyråns intresse, om det är fråga om rättshjälpsbyråns huvudman. Eftersom det inte föreligger någon skyldighet beror det i varje enskilt fall på hur myndigheterna kommer överens sinsemellan.

Fjärranslutningarnas funktionssäkerhet och informationssäkerhet

Högklassiga och driftsäkra förbindelser, anordningar och system är en nödvändig förutsättning för användningen av fjärranslutningar. Lagutskottet konstaterar att användningen av fjärranslutning kan jämföras med fysisk närvaro endast när anslutningen fungerar och håller hög kvalitet.

Betänkande LaUB 7/2024 rd

Också grundlagsutskottet har i sitt utlåtande om propositionen (GrUU 35/2024 rd, s. 3) betonat att det för att de reformer som föreslås i propositionen ska lyckas är nödvändigt att domstolarna har tillgång till ändamålsenlig teknisk utrustning och programvara samt tillräckliga personalresurser för att kunna använda dem. Enligt grundlagsutskottet bör lagutskottet dessutom försäkra sig om att regleringen som helhet med beaktande av ärendenas betydelse förutsätter tillräckligt informationssäkra fjärranslutningar.

Lagutskottet noterar att lagförslaget är teknikneutralt. De tekniska lösningarna, såsom datasäkerheten hos systemen och anordningarna, hör till Domstolsverkets ansvarsområde. Domstolsverket har på det sätt som avses i 19 a kap. 2 § 2 mom. 3 punkten i domstolslagen (673/2016) särskilt ålagts att sköta förvaltningen och utvecklandet av domstolarnas informationssystem. De materiella kraven på informationssäkerhet ställs närmast i den nationella lagstiftningen om dataskydd och i EU-lagstiftningen, såsom dataskyddsförordningen. Lagutskottet betonar att regleringen som helhet med beaktande av ärendenas betydelse förutsätter tillräckligt informationssäkra fjärranslutningar. Utskottet anser det motiverat att Domstolsverket utöver att sörja för informationssäkra lösningar ska utfärda anvisningar till stöd för domstolarna i frågor som gäller informationssäkerhet och dataskydd.

Sakkunniga har bland annat lyft fram följande hot i anslutning till hörande via fjärranslutning: Informationssäkerheten hos enskilda personers terminalutrustning kan inte garanteras. Nivån på informationssäkerheten varierar kraftigt beroende på användarens medvetenhet och utrustningens egenskaper. Osäkerhetsfaktorerna gör identifieringen av deltagarna mindre tillförlitlig, ökar risken för olovlig avlyssning och möjliggör olovlig inspelning av sammanträdet. Oavvisligheten hos video- och ljudströmmen från privat utrustning kan inte garanteras utan särskilt utformade processer. Artificiell intelligens möjliggör redan nu redigering av bild och ljud och direkt förfälskning under användningen. Det finns ännu inga tillförlitliga tekniska lösningar för att identifiera bedrägerier eller förfälskningar som utförts med hjälp av generativ artificiell intelligens. Det går inte att garantera att den lokal där ett yttrande ges via fjärranslutning är säker. Den som hörs kan också under yttrandet vägledas eller styras i realtid via en annan kommunikationskanal.

På grund av de här riskerna anser lagutskottet det motiverat att huvudregeln på det sätt som avses i propositionen förblir att bevisupptagning genom videolänk ska göras hos en myndighet. Fjärranslutning används emellertid i mycket varierande situationer och nivån på informationssäkerhetsriskerna varierar beroende på ärendet och behandlingsfasen. Utskottet anser det viktigt att genom utbildning öka medvetenheten om riskerna med deltagande via fjärranslutning och om hur riskerna kan motverkas. Enligt uppgifter till utskottet begränsar rättsväsendet genom praktiska åtgärder vilka system som kan installeras och användas i domstolspersonalens it-utrustning. Det innebär i praktiken att man i kontakterna endast kan använda tekniska lösningar som godkänts av myndigheterna, vilket utskottet anser vara motiverat.

Uppföljning

Propositionen kommer sannolikt att öka användningen av fjärranslutning. Å andra sidan är den förändring propositionen medför inte principiellt eller inte heller på praktisk nivå särskilt stor, med undantag av de föreslagna bestämmelserna i 2 kap. i rättegångsbalken. Trots detta anser lagutskottet det vara viktigt att man följer hur den nu aktuella lagstiftningen om främjande av an-

Betänkande LaUB 7/2024 rd

vändningen av fjärranslutningar fungerar och vilka konsekvenser den har och att lagutskottet får en utredning i ärendet före utgången av 2029. Utöver de övriga reformer som föreslås i propositionen ska man i utredningen fästa uppmärksamhet vid bland annat frågor som gäller offentlighet vid rättegång via fjärranslutning. Utskottet föreslår att riksdagen godkänner ett uttalande om saken (*Utskottets förslag till uttalande*).

DETALJMOTIVERING

1. Lagen om ändring av rättegångsbalken

2 kap. Om domförhet

15 §. Paragrafen innehåller bestämmelser som gör det möjligt för ledamöter i en kollegial sammansättning att delta i muntliga förhandlingar via fjärranslutning. Paragrafens 1 mom. anger huvudregeln att ledamöterna i domstolens sammansättning ska vara närvarande i rättssalen vid muntlig förhandling. Enligt 2 mom. kan domstolens ordförande trots 1 mom. tillåta att en annan ledamot som ingår i sammansättningen deltar i den muntliga förhandlingen med anlitande av en teknisk metod för dataöverföring där de som deltar i förhandlingen har sådan kontakt att de kan tala med och se varandra (*fjärranslutning*), om det finns anledning till detta och om ordföranden anser att detta är lämpligt. Paragrafen och tillämpningssituationerna beskrivs ingående i propositionsmotiven (RP, s. 32—35).

Grundlagsutskottet ansåg som sagt i sitt utlåtande (GrUU 35/2024 rd, s. 3—4) att den föreslagna tröskeln för domares deltagande på distans är extensiv och låg med tanke på de rättigheter som tryggas i 21 § i grundlagen och med tanke på rättegångens omedelbarhet, som är av betydelse för dessa rättigheter. Av de orsaker som anges ovan är det enligt grundlagsutskottet nödvändigt att höja tröskeln för tillämpning av 2 mom. Det är ett villkor för att lagförslag 1 ska kunna behandlas i vanlig lagstiftningsordning. Enligt grundlagsutskottets uppfattning är det möjligt att höja tröskeln för tillämpning av bestämmelsen exempelvis genom att tillåta deltagande via fjärranslutning om det finns grundad anledning till det och genom att ytterligare precisera detta med ett krav på att ärendets art och betydelse för parterna ska beaktas vid prövningen.

På grund av grundlagsutskottets utlåtande och också mot bakgrund av det som framkommit vid lagutskottets sakkunnigutfrågning anser lagutskottet att tröskeln för domares deltagande via fjärranslutning bör vara högre än vad som föreslås i 2 mom. Lagutskottet föreslår på motsvarande sätt som i grundlagsutskottets utlåtande att 2 mom. ändras så att villkoret "om det finns anledning till detta" ersätts med "om det finns grundad anledning till detta". Dessutom föreslår utskottet att 2 mom. ändras så att ärendets art och dess betydelse för en part ska beaktas vid prövningen av om förfarandet är lämpligt.

I motiveringen till 2 mom. redogörs det i sig ingående för tillämpningssituationerna (RP, s. 33—35). På grund av den ändring som lagutskottet föreslår preciserar utskottet det som sägs i motiveringen och betonar följande. Deltagande via fjärranslutning enligt 2 mom. är ett undantag från huvudregeln i 1 mom. Enligt den ändring som utskottet föreslår är det möjligt att avvika från huvudregeln om det finns grundad anledning till det och ordföranden anser att det är lämpligt med be-

Betänkande LaUB 7/2024 rd

aktande av ärendets art och betydelse för en part (se även RP, s. 34—35). Avsikten är inte att det ska bli huvudregel att en eller flera ledamöter deltar via fjärranslutning. Till exempel rena bekvämlighetsskäl eller sedvanliga skäl som hänför sig till organiseringen av domstolens eller domarens arbete är inte tillräckliga skäl för deltagande via fjärranslutning. Deltagande via fjärranslutning är framför allt ett sätt att trygga domstolens domförhet eller att förhindra att huvudförhandlingen ställs in eller skjuts upp och att undvika fördröjning till följd av det. Det kan också bidra till att rättsväsendets verksamhetsförutsättningar bevaras under avvikande förhållanden, exempelvis under en epidemi.

12 kap. Om parterna

8 §. I paragrafens 5 mom. finns en bestämmelse som gör det möjligt att av särskilda skäl bestämma att parter i tvistemål ska delta i den muntliga förhandlingen via fjärranslutning. Om en part inte ger sitt samtycke i enlighet med 1 mom., kan domstolen ändå besluta att partens deltagande i den muntliga förhandlingen ska genomföras med anlitande av fjärranslutning, om det finns särskilda skäl till det med beaktande av målets art och dess betydelse för parten. En motsvarande bestämmelse finns i fråga om brottmål i 8 kap. 13 § 5 mom. i lagen om rättegång i brottmål (lagförslag 2). Som det konstateras i propositionsmotiven (RP, s. 40) kan man vid tillämpningen av 12 kap. 8 § 5 mom. i lagförslag 1 i stor utsträckning iaktta det som sägs om brottmål i motivering till 8 kap. 13 § 5 mom. i lagförslag 2 (se RP, s. 44—46).

Som det konstaterades ovan i de allmänna övervägandena har grundlagsutskottet i sitt utlåtande om propositionen (GrUU 35/2024 rd, s. 4) bedömt de ovannämnda paragrafförslagen och hänvisat till motiveringen till paragraferna. Grundlagsutskottet anser att propositionsmotiven i sig är ändamålsenliga. Den föreslagna regleringen är för extensiv med tanke på de rättigheter som tryggs i 21 § i grundlagen och med tanke på rättegångens omedelbarhet, som är av betydelse för dessa rättigheter, menar utskottet. Utskottet anser att den föreslagna bestämmelsen inte tillräckligt entydigt och starkt uttrycker principen att en part har rätt att vara fysiskt närvarande och att det är exceptionellt att en part tvingas delta via fjärranslutning. Enligt grundlagsutskottet måste 12 kap. 8 § 5 mom. i lagförslag 1 och 8 kap. 13 § 5 mom. i lagförslag 2 ändras så att förutsättningarna för att bestämma om obligatoriskt deltagande via fjärranslutning blir exaktare och bättre motsvarar motiveringen. Det är ett villkor för att lagförslag 1 och 2 ska kunna behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

För att beakta det som sägs i grundlagsutskottets utlåtande föreslår lagutskottet att 12 kap. 8 § 5 mom. i lagförslag 1 preciseras så att det av bestämmelsen framgår att obligatoriskt deltagande via fjärranslutning är exceptionellt. Enligt ordalydelsen i det moment som föreslås i propositionen ska målets art och betydelse för parten beaktas. Utskottet föreslår dessutom att bestämmelsen preciseras så att också behandlingsfasen och behovet av att garantera ordningen eller säkerheten vid behandlingen samt övriga omständigheter ska beaktas. Lagutskottet föreslår att 5 mom. får följande lydelse: Om en part inte ger sitt samtycke i enlighet med 1 mom., kan ändå domstolen i undantagsfall besluta att partens deltagande i den muntliga förhandlingen ska genomföras med anlitande av en teknisk metod för dataöverföring där de som deltar i sammanträdet har sådan kontakt att de kan tala med och se varandra, om det finns särskilda skäl till det. Domstolen ska då beakta målets art och dess betydelse för parten, behandlingsfasen och behovet av att garantera ordningen eller säkerheten vid behandlingen samt omständigheterna i övrigt.

Betänkande LaUB 7/2024 rd

Angående tillämpningen av bestämmelsen hänvisar utskottet till propositionsmotiven (RP, s. 39—40 och 44—47).

Lagutskottet betonar att det normala är att deltagarna är närvarande i rättssalen. Det framgår av den föreslagna bestämmelsen om att deltagande via fjärranslutning förutsätter antingen samtycke av parten eller särskilda skäl. Det betonas genom att orden "i undantagsfall" fogas till momentet på det sätt som utskottet föreslår.

Som det sägs ovan föreslår lagutskottet dessutom att 5 mom. preciseras genom en bestämmelse om att behandlingsfasen ska beaktas separat. Detta avser för det första vilken rättsinstans det är fråga om, för det andra vilken typ av muntlig förhandling det är fråga om och för det tredje vad som behandlas under den aktuella dagens förhandling. Med hänvisning till avgörandet i fallet Sakhnovskiy (RP, s. 46) konstateras det i propositionsmotiven att rätten att närvara allmänt taget inte är lika vägande i fullföljdsinstansen som i den första instansen. Närvarorätten är inte lika tungt vägande vid förberedande förhandling som vid huvudförhandling. Slutligen är det motiverat att också fästa vikt vid att en part i princip, om parten så önskar, ska ha rätt att närvara i rättssalen när parten själv hörs och oftast också när en viktig muntlig bevisning som parten har åberopat läggs fram. Å andra sidan kan ett föreläggande om deltagande via fjärranslutning vid en långvarig huvudförhandling i praktiken meddelas på lindrigare grunder de dagar eller tider då en parts närvaro i rättssalen inte är nödvändig exempelvis med hänsyn till de frågor som behandlas eller den bevisning som läggs fram. (Se i detta avseende RP, s. 46.)

Behovet av att trygga ordningen eller säkerheten vid behandlingen är i praktiken oftast en omständighet som talar för obligatoriskt deltagande via fjärranslutning. Detta bör dock i första hand skötas på andra sätt än genom en bestämmelse om deltagande via fjärranslutning (GrUU 35/2024 rd, stycke 16). En parts närvaro ska dock inte under några omständigheter tillåtas allvarligt äventyra säkerheten för behandlingen och dem som deltar i den.

Lagutskottet betonar att tillämpningen av bestämmelsen förutsätter prövning från fall till fall där faktorer som påverkar i olika riktningar vägs in och Europadomstolens praxis beaktas.

14 kap. Om handläggning av mål inför rätta

6 §. Paragrafen innehåller bestämmelser om att den som stör handläggningen eller annars uppför sig olämpligt ska avlägsnas från rättssalen. Det föreslås att det till paragrafen fogas ett 2 mom., enligt vilket en part som avlägsnas från sammanträdet ska ges möjlighet att delta i rättegången via fjärranslutning, om det är möjligt. Enligt propositionsmotiven har detta i praktiken oftast skett också utan någon egentlig bestämmelse (se RP, s. 41). Tillämpningssituationerna för den föreslagna bestämmelsen beskrivs på behörigt sätt i propositionsmotiven.

Lagutskottet konstaterar i likhet med propositionen (RP, s. 52) att rätten att delta i en muntlig förhandling hör till kärnområdet för rätten till en rättvis rättegång. I vissa mål och faser kan man inte mot partens vilja pruta på rätten att delta. Kraven på en rättvis rättegång kan då anses förutsätta att en parts rätt att delta tillgodoses genom fjärranslutning, om det är möjligt.

Betänkande LaUB 7/2024 rd

Utskottet påpekar för tydlighetens skull att skyldigheten enligt bestämmelsen att ordna fjärranslutning för den som avlägsnats från sammanträdet dock inte är absolut. Om det inte är möjligt att ordna fjärranslutning behöver man inte heller göra det. I vissa fall kan det vara tillräckligt att en parts ombud bevakar huvudmannens intresse vid rättegången efter det att huvudmannen har avlägsnats. Man måste dock komma ihåg att en del parter inte har ett ombud, vilket innebär att denna möjlighet inte alltid finns. Avlägsnande kan också komma i fråga också vid en långvarig huvudförhandling och också i ett ärende som är mycket betydelsefullt för en part. Det är då skäligt att en part som så önskar kan delta via fjärranslutning efter avlägsnandet. Utskottet betonar att det är fråga om att väga en parts rättigheter mot ordningen vid rättegången. Utskottet konstaterar dessutom för tydlighetens skull att det inte är nödvändigt att ordna fjärranslutning för en part som avlägsnats, om parten avstår från sin rätt.

2. Lagen om ändring av lagen om rättegång i brottmål

8 kap. Om parterna

13 §. I paragrafens 5 mom. finns en bestämmelse som gör det möjligt att av särskilda skäl bestämma att parter ska delta i den muntliga förhandlingen via fjärranslutning. Bestämmelsen motsvarar 12 kap. 8 § 5 mom. i lagförslag 1.

Ovan i detaljmotiven till 12 kap. 8 § 5 mom. i lagförslag 1 redogörs det närmare för grundlagsutskottets anmärkning till momentet (GrUU 35/2024 rd, s. 4). Enligt grundlagsutskottet måste liksom 8 kap. 13 § 5 mom. i lagförslag 2 ändras så att förutsättningarna för att bestämma om obligatoriskt deltagande via fjärranslutning blir exaktare och bättre motsvarar motiveringen. Det är ett villkor för att lagförslag 2 ska kunna behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Lagutskottet föreslår därför att 8 kap. 13 § 5 mom. i lagförslag 2 ändras så att det motsvarar den formulering som lagutskottet föreslår i 12 kap. 8 § 5 mom. i lagförslag 1. Lagutskottet föreslår att momentet får följande lydelse: Om en part inte ger sitt samtycke i enlighet med 1 mom., kan ändå domstolen i undantagsfall besluta att partens deltagande i den muntliga förhandlingen ska genomföras med anlitande av en teknisk metod för dataöverföring där de som deltar i sammanträdet har sådan kontakt att de kan tala med och se varandra, om det finns särskilda skäl till det. Domstolen ska då beakta målets art och dess betydelse för parten, behandlingsfasen och behovet av att garantera ordningen eller säkerheten vid behandlingen samt omständigheterna i övrigt.

Utskottet hänvisar i fråga om motiveringen till det som sägs ovan i samband med 12 kap. 8 § 5 mom. i lagförslag 1.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Lagutskottets förslag till beslut:

Riksdagen godkänner lagförslag 3—7 i proposition RP 63/2024 rd utan ändringar.

Betänkande LaUB 7/2024 rd

Riksdagen godkänner lagförslag 1 och 2 i proposition RP 63/2024 rd med ändringar. (Utskottets ändringsförslag)

Riksdagen godkänner ett uttalande. (Utskottets förslag till uttalande)

Utskottets ändringsförslag

1.

Lag

om ändring av rättegångsbalken

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i rättegångsbalken 5 kap. 15 d §, sådan den lyder i lag 422/2018,
ändras 12 kap. 8 § 4 och 5 mom., 17 kap. 41 § 4 mom. och 17 kap. 52 §, sådana de lyder,
12 kap. 8 § 4 och 5 mom. i lag 422/2018, 17 kap. 41 § 4 mom. i lag 732/2015 och 17 kap. 52 § i lagarna 732/2015 och 11/2016, samt
fogas till 2 kap. nya mellanrubriker före 1, 8, 9 och 11 §, till det kapitlet nya 15—17 § och en ny mellanrubrik före dem, till 12 kap. 8 §, sådan den lyder i lag 422/2018, ett nytt 6 mom. samt till 14 kap. 6 §, sådan den lyder i lag 244/2006, ett nytt 2 mom. som följer:

Betänkande LaUB 7/2024 rd

2 kap.

Om domförhet

Domförhet i tingsrätten

1 §

Domförhet i hovrätten

8 §

Domförhet i högsta domstolen

9 §

Allmänna bestämmelser om domförhet

11 §

Anlitande av fjärranslutning vid rättegång

15 §

De ledamöter som ingår i domstolens sammansättning ska vid muntlig förhandling vara närvarande i rättssalen.

Trots vad som föreskrivs i 1 mom. kan domstolens ordförande tillåta att en annan ledamot som ingår i sammansättningen deltar i den muntliga förhandlingen med anlitande av en teknisk metod för dataöverföring där de som deltar i förhandlingen har sådan kontakt att de kan tala med och se varandra (*fjärranslutning*), om det finns **grundad** anledning till detta och om ordföranden anser att detta är lämpligt **med beaktande av målets eller ärendets art och dess betydelse för en part**.

En ledamot får inte delta i en muntlig förhandling via fjärranslutning när ledamoten vistas utomlands.

16 §

Trots vad som föreskrivs i 15 § 1 mom. får muntlig förberedelse i brottmål och tvistemål genomföras genom att ordföranden och den övriga beslutssammansättningen samt parterna deltar via fjärranslutning, om domstolen anser att detta är lämpligt (*rättegång via fjärranslutning*).

Vid huvudförhandling och annan muntlig förhandling i brottmål, tvistemål och ansökningsärenden kan bestämmelserna i 1 mom. tillämpas, om det finns grundad anledning till det med beaktande av målets eller ärendets art och dess betydelse för en part.

Betänkande LaUB 7/2024 rd

Den muntliga förberedelsen kan hållas med anlitande av en teknisk metod för dataöverföring där de som deltar i behandlingen har sådan kontakt att de kan tala med varandra, om domstolen anser att detta är ändamålsenligt.

17 §

Vid tillämpning av förfarandet enligt 16 § ska domstolen trygga offentligheten vid rättegången så att allmänheten kan följa en offentlig muntlig förhandling genom att höra och se dem som deltar i förhandlingen.

12 kap.

Om parterna

8 §

Vad som i detta kapitel föreskrivs om inkallande samt om tvångsmedel och om påföljder för utevaro tillämpas även på deltagande i muntlig förhandling med anlitande av en teknisk metod för dataöverföring.

Om en part inte ger sitt samtycke i enlighet med 1 mom., kan ändå domstolen i undantagsfall besluta att partens deltagande i den muntliga förhandlingen ska genomföras med anlitande av fjärranslutning, om det finns särskilda skäl till det. Domstolen ska då beakta målets art och dess betydelse för parten, behandlingsfasen och behovet av att garantera ordningen eller säkerheten under förhandlingen samt övriga omständigheter.

Det deltagande som avses i denna paragraf kan vid ett förberedelsesammanträde också ske utan att de som deltar i sammanträdet kan se varandra, om domstolen anser att detta är ändamålsenligt. Då tillämpas dock inte 5 mom.

14 kap.

Om handläggning av mål inför rätta

6 §

Om den som ska avlägsnas är part, ska denne ges möjlighet att delta i rättegången med anlitande av fjärranslutning, om det är möjligt.

Betänkande LaUB 7/2024 rd

17 kap.

Om bevisning

41 §

Om ett förhör hålls via fjärranslutning, kan på förhöret tillämpas vad som föreskrivs om påföljderna av att en part som ska höras i bevissyfte eller ett vittne eller en sakkunnig är frånvarande och om de tvångsmedel som får riktas mot dem. I kallelsen ska lämnas de uppgifter som anges i 3 mom. och meddelas hur förhöret verkställs.

52 §

En part som ska höras i bevissyfte samt ett vittne och en sakkunnig kan höras vid huvudförhandlingen med anlitande av fjärranslutning utan att han eller hon är personligen närvarande, om domstolen anser att detta är lämpligt.

Hörande enligt 1 mom. kan ske också utan att de som deltar kan se varandra, om domstolen anser att detta är lämpligt och om

1) trovärdigheten av den berättelse som den som hörs avger kan bedömas tillförlitligt utan att han eller hon är personligen närvarande vid huvudförhandlingen,

2) den som hörs inte personligen kan närvara vid huvudförhandlingen på grund av sjukdom eller av något annat skäl,

3) den som hörs inte kan infinna sig personligen vid huvudförhandlingen utan att det uppstår kostnader eller olägenheter som är betydande i förhållande till bevisningens betydelse, eller

4) den som hörs uteblir från huvudförhandlingen och det inte är av väsentlig betydelse för att saken ska kunna redas ut att han eller hon hörs personligen.

Hörande får dock inte ske utan att de som deltar kan se varandra, om den som hörs inte har fyllt 15 år eller hans eller hennes psykiska funktioner är störda.

Parterna ska ges tillfälle att ställa frågor till den som hörs.

Denna lag träder i kraft den

20 .

2.

Lag

om ändring av lagen om rättegång i brottmål

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i lagen om rättegång i brottmål (689/1997) 5 kap. 10 a § och 7 kap. 14 a §, sådana de
lyder i lag 423/2018,
ändras 8 kap. 13 § 4 och 5 mom., sådana de lyder i lag 423/2018, och
fogas till 8 kap 13 §, sådan den lyder i lag 423/2018, ett nytt 6 mom. som följer:

8 kap.

Om parterna

13 §

Vad som i detta kapitel föreskrivs om inkallande samt om tvångsmedel och om påföljder för
utevaro tillämpas även på deltagande i muntlig förhandling med anlitande av en teknisk metod för
dataöverföring.

Om en part inte ger sitt samtycke i enlighet med 1 mom., kan ändå domstolen i undantagsfall
besluta att partens deltagande i den muntliga förhandlingen ska genomföras med anlitande av en
teknisk metod för dataöverföring där de som deltar i sammanträdet har sådan kontakt att de kan
tala med och se varandra, om det finns särskilda skäl till det. Domstolen ska då beakta målets art
och dess betydelse för parten, behandlingsfasen och behovet av att garantera ordningen eller sä-
kerheten under förhandlingen samt övriga omständigheter.

Det deltagande som avses i denna paragraf kan vid ett förberedelsesammanträde också ske utan
att de som deltar i sammanträdet kan se varandra, om domstolen anser att detta är ändamålsenligt.
Då tillämpas dock inte 5 mom.

Denna lag träder i kraft den

20 .

3.

Lag

om ändring av tvångsmedelslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i tvångsmedelslagen (806/2011) 3 kap. 1 § 2 mom. och 8 kap. 17 § 1 och
fogas till 3 kap. 14 §, sådan den lyder delvis ändrad i lag 452/2023, ett nytt 5 mom. som följer:

3 kap.

Domstolsförfarande i samband med häktningsärenden

1 §

Myndighet som beslutar om häktning

Vid behandlingen av ett ärende som gäller häktning är tingsrätten beslutför även när den består av ordföranden ensam. Sammanträdet får hållas även på annan tid och plats än vad som föreskrivs för allmän underrätts sammanträde. På behandlingen av ett sådant ärende tillämpas dessutom bestämmelserna i 2 kap. 15 §, 16 § 1 mom. och 17 § i rättegångsbalken.

14 §

Utsättande av tid för väckande av åtal

På behandlingen av ärendet tillämpas dessutom bestämmelserna i 2 kap. 15 §, 16 § 1 mom. och 17 § i rättegångsbalken.

Betänkande LaUB 7/2024 rd

8 kap.

Genomsökning

17 §

Domstolsbehandling som gäller särskild husrannsakan

Beslut om särskild husrannsakan fattas av den domstol som är behörig att behandla åtal i saken. Innan åtal väckts får också den tingsrätt inom vars domkrets den plats som genomsökningen gäller är belägen besluta om genomsökning. Vid behandlingen är tingsrätten beslutför även när den består av ordföranden ensam. På behandlingen tillämpas dessutom bestämmelserna i 2 kap. 15 §, 16 § 1 mom. och 17 § i rättegångsbalken.

Denna lag träder i kraft den

20 .

4.

Lag

om ändring av 30 § i lagen om verkställighet av böter

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om verkställighet av böter (672/2002) 30 § 3 mom., sådant det lyder i lag 425/2018, som följer:

30 §

Behandlingen av ett ärende vid domstol

Den betalningsskyldige ska delta i domstolsbehandlingen om han eller hon önskar bli hörd. Om den betalningsskyldige uteblir utan att ha meddelat laga hinder, kan saken avgöras trots hans eller hennes utevaro. Den betalningsskyldige kan före behandlingen av ärendet lämna ett skriftligt bemötande till domstolens kansli.

Betänkande LaUB 7/2024 rd

Denna lag träder i kraft den 20 .

5.

Lag

om ändring av 4 och 14 § i lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar (370/2007) 4 § och 14 §
2 mom. samt
fogas till 14 § ett nytt 4 mom. som följer:

4 §

De grundläggande uppgifterna om en rättegång samt deras offentlighet

Uppgifterna om den domstol som behandlar ärendet, ärendets exakta art, processens gång samt den muntliga förhandlingens tid och plats såväl som de uppgifter som är nödvändiga för specifi-
cering av parter är offentliga. Om det inte finns någon plats för den muntliga förhandlingen, är
uppgiften om hur man kan följa den muntliga förhandlingen offentlig. Domstolen kan dock i en
sådan situation som avses i 6 § förordna att uppgifterna om en målsägandes eller en asylsökandes
identitet ska hållas hemliga.

14 §

Offentlighet vid muntlig förhandling

Var och en har rätt att närvara vid en offentlig förhandling eller följa den via videoförbindelse,
om inte något annat föreskrivs i denna lag eller i någon annan lag.

Om rättegången hålls via sådan fjärranslutning som avses i 2 kap. 16 § i rättegångsbalken, ska
den uppropslista som avses i 3 mom. finnas i domstolens kansli eller på domstolens placeringsort.

Denna lag träder i kraft den 20 .

6.

Lag

om ändring av 5 § och ikraftträdandebestämmelsen i en lag om ändring av 1 och 5 § i lagen om säkerhetskontroller vid domstolar

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om ändring av 1 och 5 § i lagen om säkerhetskontroller vid domstolar (101/2022) 5 § 3 mom. samt ikraftträdandebestämmelsen som följer:

5 §

Säkerhetskontrollåtgärder

En säkerhetskontrollör har också rätt att på de sätt som anges i 1 mom. kontrollera en person som önskar se på en bild- och ljudupptagning hos domstolen eller följa en rättegång som i enlighet med 2 kap. 16 § i rättegångsbalken hålls via fjärranslutning, och de saker som personen medför, för att säkerställa att sådana föremål som lämpar sig för bildupptagning inte medförs. Säkerhetskontrollören har under samma förutsättningar rätt att under den tid en person ser på en bild- och ljudupptagning frånta personen ett föremål som lämpar sig för bildupptagning och som påträffats vid en kontroll eller på något annat sätt.

Denna lag träder i kraft samma dag som lagen om ändring av 5 § och ikraftträdandebestämmelsen i en lag om ändring av 1 och 5 § i lagen om säkerhetskontroller vid domstolar (/).

Denna lag träder i kraft den

20 .

7.

Lag

om ändring av 16 § i lagen om genomförande av direktivet om en europeisk utredningsorder på det straffrättsliga området

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om genomförande av direktivet om en europeisk utredningsorder på det straffrättsliga området (430/2017) 16 § 2 mom. som följer:

16 §

Hörande av brottsmisstänkta eller svarande genom videokonferens

En förutsättning för hörande av en svarande i ett brottmål är att hörandet med beaktande av ärendets natur och andra omständigheter inte äventyrar svarandens rättsskydd. Beslut om hörande fattas av den tingsrätt som avses i 5 § 2 mom.

Denna lag träder i kraft den

20 .

Utskottets förslag till uttalande

Riksdagen förutsätter att regeringen bevakar hur lagstiftningen om främjande av användningen av fjärranslutningar vid rättegångar i allmänna domstolar fungerar och vilka konsekvenser den har, inklusive konsekvenserna för offentligheten vid rättegång via fjärranslutning, och lämnar en utredning om detta till lagutskottet före utgången av 2029.

Betänkande LaUB 7/2024 rd

Helsingfors 13.11.2024

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Juho Eerola saf
medlem Pekka Aittakumpu saf
medlem Elisa Gebhard sd
medlem Pia Hiltunen sd
medlem Mari Kaunistola saml
medlem Rami Lehtinen saf
medlem Timo Mehtälä cent
medlem Eemeli Peltonen sd
medlem Susanne Päivärinta saml
medlem Mika Riipi cent
medlem Joakim Vigelius saf
medlem Juha Viitala sd.

Sekreterare var

utskottsråd Mikko Monto.